

ιδιότητα (1). — Καὶ αἱ πόλεις δὲ Μεταπόντιον τῆς Λευκανίας καὶ Τοῦδερ τῆς Ὀμβρικῆς ἔχουσιν ἀπεικονίσει ἐν τοῖς ἑαυτῶν νομίμασι τὸν τέττιγα ἐκείνη μὲν ἐν παρέργῳ, αὕτη δ' ἐν κυρίῳ συμβόλῳ (2).

Οἱ δὲ ποιηταὶ ὕμνησαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασι τὸν τέττιγα καὶ ἀνωτέρω μὲν ὁμιλοῦντες περὶ τῆς τοῦ τέττιγος φωνῆς παρεθέσαμεν ἱκανὰ χωρία, ἰδιαιτέρα δ' εἰς αὐτὸν ὥδ' ἔστιν ἡ χάριςσα ἐκείνη ἢ ὑπ' ἀριθμὸν 32 (43) ἐν τοῖς Ἀνακρεοντείοις φερομένη, ἢ ἣν καὶ παραθέτομεν ἐνταῦθα.

Μακαρίζομέν σε, τέττιξ,
ὅτε δένδρεων ἐπ' ἄκρων
ὀλίγην δρόσον πεπωκὼς
βασιλεὺς ὅπως αἰδεῖς·
σὰ γὰρ ἔστι κεῖνα πάντα
ὅποσα βλέπεις ἐν ἀγροῖς,
χώποσα φέρουσιν ὦραι.
Σὺ δὲ φιλία γεωργῶν,
ἀπὸ μηδενός τι βλάπτων·
σὺ δὲ τίμιος βροτοῖσιν,
θέρεος γλυκὺς προφήτης·
φιλέουσι μὲν σε Μοῦσαι,
φιλέει δὲ Φοῖβος αὐτὸς
λιγυρὴν δ' ἔδωκεν οἴμην·
τὸ δὲ γῆρας οὔσε τείρει
σοφὴ, γηγενής, φίλυμνε,
ἀπαθὴς, ἀναιμόσαρχε·
σχεδὸν εἰ Θεοῖς ὅμοιος.

Καὶ ἐν ταῖς Λίσωπείαις μύθοις φέρονται πολλοὶ μῦθοι ἐνέχοντες τέττιγα μετ' ἄλλων ζώων, ἐν οἷς ἅπασιν ὁ τέττιξ διακρίνεται ὡς εὐφρεστάτον καὶ ἡσυχότατον ζῶον· ἀλλ' ὅμως δεινὴν κατ' αὐτοῦ ἐπιφέρει πληγὴν ὁ γνωστός ἐκεῖνος μῦθος καθ' ὃν ἤτησε χειμῶνος ὥρα τροφὴν ἀπὸ τοῦ μύρμηκος, ὑφ' οὗ ἐξεδιώχθη μὲ τὴν φράσιν, «ἂν τὸ θέρος ἦδες τώρα χόρευε». Τὸν μῦθον τοῦτον ἔλαβε καὶ ὁ Γάλλος Lafontaine καὶ οἱ παρ' ἡμῖν μυθογράφοι παριστῶντες διὰ τούτου τὸν τέττιγα ὡς σύμβολον τῆς ὀκνηρίας, τῆς ἀργίας, τῆς ἀπρονοησίας. Τὸν δυστυχῆ! Ἀλλ' ὁ μῦθος οὗτος ἐπιστημονικῶς εἶναι λαν

θασμένος καὶ πρέπει ἅπαξ διὰ παντός νὰ ἀποδώσωμεν δικαιοσύνην εἰς τὸν φίλον τῶν γεωργῶν. Ὁ τέττιξ ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ χειμῶνος τοῦτέστιν ὁ Νοέμβριος δὲν ὑπάρχει· αὐτὸς ἤδη ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν, ὥστε ὡς τεθνεὺς δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ τροφὰς ἀπὸ τοῦ μύρμηκος· ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ τέττιξ ζῇ τὸν χειμῶνα οὐδέποτε θὰ προσφύγῃ εἰς τὸν μύρμηκα ἵνα ζητήσῃ τροφὰς, καθότι ὁ μὲν μύρμηξ ὡς σαρκοφάγος τρέφεται μὲ μυίας καὶ σκώληκας, ὁ δὲ τέττιξ ροφᾷ τὸν χυμὸν τῶν δένδρων.

Περαίνοντες τὴν μακρὰν καταστάσαν ταύτην μονογραφίαν προστιθέμεθα ὅτι ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ παροιμίαι ἐκ τοῦ τέττιγος εἰλημμέναι. Παραθέτομεν ἐνταῦθα δύο, αἵτινες κυρίως εἶναι στίχοι τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ Σιμωνίδου περιπεσόντες εἰς παροιμιώδη ἔννοιαν. Ὁ τοῦ Ἀρχιλόχου (1) εἶναι οὗτος

τέττιγα τοῦ πτεροῦ συνελήφας
λεγόμενος ἐπὶ ὕβριστῶν οἵτινες γίνονται ἐπιθετικότεροι πειραζόμενοι καθὼς ὁ τέττιξ ἄδει σφοδρότερον ὅταν συλληφθῇ ἀπὸ τῶν πτερῶν. Ὁ δὲ τοῦ Σιμωνίδου (2) στίχος εἶναι οὗτος

τὸν οὐκ ἐθέλοντα φέρειν τέττιγος ἄεθλον
καὶ ἐλέγετο κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ τῶν μὴ θελόντων νὰ ἄσῃ, εἶτα δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μὴ ὁμιλούντων ἐν γένει διὰ τὸ φοβεῖσθαι.

ΜΙΧΑΗΛ Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΚΑΜΟΕΝΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Ὅτε τὸ φέρον τὸν Κάμοενς πλοῖον ἐφθασεν ἐξώθεν τῆς Λισαβώνας περὶ τὸ τέλος τοῦ 1569, δεινὸς λοιμὸς ἐλυμαίνετο τὴν Πορτογαλίαν. Τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Τάγου ἦτο ἀποκεκλεισμένον καὶ ἡ εἰσοδὸς

(1) Παρβλ. Beulé Monnaies d' Athènes σ. 476 328. 329. 367.

(2) Παρβλ. Mionnet description des medailles 1. σ. 158. καὶ Sup. I. σ. 213.

(1) Ἀπόσπ. 420.

(2) Ἀπ. 403.

τῶν πλοίων ἐμποδισμένη· μόλις δὲ μετὰ μισιτείας πολλάς καὶ πάροδον χρόνου ἱκανοῦ κατωρθώθη νὰ δοθῇ τοῖς ἐπιβάταις τῆς Santa—Fé ἡ ἀδεια τῆς ἀποβάσεως.

Ἦτο Μάιος ὅτε ἔθηκεν ὁ ποιητὴς τὸν ἔτι κλονούμενον πόδα μετὰ τοσούτων ἐτῶν ἀπουσίαν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος καὶ ὅμως τὰ πάντα εἶχον τὴν ὄψιν σκοτεινῆς ἡμέρας Δεκεμβρίου. Ὁμιχλώδεις ἀναθυμιάσεις ἡμαύρουν τοῦ οὐρανοῦ τὰ σαπφείρινα δώματα καὶ ὁ ἥλιος ἔρριπτε τὸ φῶς αὐτοῦ ἀσθενές καὶ ὠχρὸν, ὥσπερ ὑπὸ φλανέλλας κεκαλυμμένος, ὡς παραπονεῖται περὶ τοῦ ἡλίου τῶν βορείων χωρῶν ὁ Γερμανὸς Heine. Τὰ ἄνθη ἐφαίνοντο ἀδύνατα καὶ μεμαραμμένα· ἦσαν ὡς νεκρώσιμοι λίθοι ὑπὲρ τοὺς τάφους τῶν ὑπ' αὐτὰ τεθαμμένων πτωμάτων. Πολλὰ οἰκία ἦσαν πάντῃ ἔρημοι καὶ εἰς τὰς κεκλεισμένας θυρίδας καὶ τὰς θύρας αὐτῶν ὕφαινε τὸν ἰστὸν ἡσύχως ἡ ἀράχνη. Πέριξ σιγὴ καὶ ἐρημία. Μιάσματα πάντοθεν, λείψανα τῆς ἀπαισίας ἐπιδημίας. Εἰς μίαν καὶ μόνην ἡμέραν ἡ Λισαβὼν ἐκλαυσεν ἐξ ἑκατοστίας νεκρῶν. Ἠρώτησεν ὁ Κάμοενς περὶ ἐκείνης· ἔδειξαν αὐτῷ ἐν τινὶ ἐκκλησίᾳ ἐντετοιχισμένον τάφον· ἡ χρονολογία ἦτο παλαιά, καὶ ἐκεῖνος οὐδὲν εἶχε μάθει εἰς τὰς ἀξένους χώρας ὅπου τοσαῦτα ἔτη ἐπλανήθη. Ἠρώτησε περὶ τινῶν φίλων τῶν παιδικῶν χρόνων· ὅλοι νεκροί. Ἦδη κατὰ τὰς ἀνιαρὰς ἡμέρας τῆς καθάρσεως ἔξω τῆς Λισαβὼνος εἶχεν ἀποθάνει ὁ τελευταῖος αὐτοῦ φίλος, Heitor de Sylveira. Ἐμενε μόνος ὁ Ἀντώνιος.

Ἐπὶ πλέον δεινὴ καχεξία διεῖπε τὰ τῆς πολιτείας. Ὁ ἀγαθὸς ἡγεμὼν Ἰωάννης ὁ Γ' ἀπῆλαυνεν ἤδη τῆς ἡσυχίας τοῦ τάφου καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκάθητο ὁ Δὸν Σεβαστιανὸς, παιδίον ὑποκύπτον εἰς τὰς θελήσεις ἱερέων φανατικῶν, ἀλλ' ἅμα παράτολμον, διανοούμενον καὶ παρασκευάζον νέαν εἰς Ἀφρικὴν ἐκστρατείαν· διατάσσοντο οἱ Πορτογάλλοι νὰ παύσωσι τὰ δάκρυα ἅτινα ἀπέσπων τὰ ἔτι ἀδιάλυτα πτώματα τῶν οἰκείων, τῶν συμπολιτῶν καὶ νὰ λάβωσιν εἰς χεῖρας τὸ δόρυ—πικρὰ εἰρωνεία!

Εἰς τὴν θεὰν τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως ὁ ποιητὴς ἔμεινεν ἐμβρόντητος. Τίς ἤθελε, τίς ἐδύνατο τότε νὰ παράσχη τὰ ὦτα εὐμενῇ εἰς ἀκρόασιν ποιή-

σεων, ὅσον αὐταὶ εὐγενεῖς, ὅσον ὑψηλαὶ καὶ ἂν ἦσαν, ἐν ᾧ ὁ λαιμὸς εἶχε συναρπάσει τόσα φύλλα τῶν οἰκογενειακῶν δένδρων, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς παρεσκευάζε τῆς πατρίδος τὸν δλεθρον καὶ ἐβλεπε δάφνας μόνον καὶ ῥόδα, ἐν ᾧ ὑπ' αὐτὰ ἔχαινε βχθεῖα ἡ ἀβυσσος;

Ἴδου μετὰ πόσης πικρίας ψέγει ἐν τέλει τοῦ πέμπτου ἄσματος τῆς Λυσιτανιάδος τὴν περὶ τὰς Μούσας ἀδιαφορίαν τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ. Ἀφ' οὗ ἐξέμνητε τὴν ποιήσιν, δι' ἧς ἀναδείκνυται ἡ δόξα τῶν περιφανῶν ἔργων καὶ τῶν μεγάλων κατορθωμάτων, πρῶστίθῃσι τάδε.

«Ρωμαῖοι, Ἕλληνες καὶ βάρβαροι, ὅλοι νοὶ μεγάλοι στρατηγοὶ ἐγνώρισαν τῶν Μουσῶν τὴν λατρείαν· μόνοι τῆς Λυσιτανίας οἱ πολεμισταὶ παραμελοῦσιν αὐτάς. Λέγω τοῦτο μετὰ θλίψεως, ἂν αἱ σοφαὶ ἀδελφαὶ εἶνε βωβαὶ πρὸς αὐτοὺς, τοῦτο συμβαίνει, διότι οὗτοι εἶνε κωφοὶ πρὸς τὰς σοφὰς ἀδελφάς, καὶ τοῦτο διότι ἀγνοοῦσι τὸ θεῖον τῆς τέχνης ἣν περιφρονοῦσι· μόνων τῶν μεμορφωμένων πνευμάτων ἴδιον εἶνε ἡ συναίσθησις τοῦ θελήτρου τῶν ὠραίων στίχων.

«Μὴ μεμφώμεθα τὴν φύσιν· μόνη ἡ ὀλιγωρία τῶν γραμμάτων πνίγει παρ' ἡμῖν τὴν μεγαλοφυΐαν τῶν Βιργιλίων καὶ τῶν Ὀμήρων, καὶ ἂν ἡ καταφρόνησις αὕτη ἐξακολουθήσῃ, μετὰ χρόνον ὀλίγον οὔτε εὐσεβεῖς Αἰνείας θὰ ἔχωμεν οὐδὲ γενναίους Ἀχιλλεῖς. Ἡ ἀλαζονία τῆς εὐπορίας ἀποσκληρύνει τοὺς ἡμετέρους Λυσιτανούς. Ἐξ ὅλων τῶν θεῶν τῆς μειδιώτης ἀρχαιότητος μόνον τὸν Πλούτον γνωρίζουσι καὶ πρὸς κορύφωσιν τῆς αἰσχύνης οὐδὲ νὰ ἐρυθριῶσι κἂν διὰ τοῦτο εἰξεύρουσιν.

Ἐν μέσῳ τοιαύτης Ἀθεοκριτικῆς κοινωνίας, ὑπὸ τοιούτους ἀπαισίους οἰωνοὺς ἐξεδόθη ἡ Λυσιτανία τῷ 1572.

Ὁ Κάμοενς ἐζήτην δόξαν καὶ δόξαν ἀπῆλαυσε. Τί σημαίνει ἂν ζῶν οὐδὲν ἀντημεῖσθῃ, ἂν ἐβίου πένης καὶ γυμνητεύων, ἂν—φρικτὸν εἰπεῖν—ἔτρωγε τὸν ἄρτον τῆς ἐπαιτείας.

Ἐλησμονήσαμεν· ὁ βασιλεὺς, εἰς ὃν εἶχεν ἀφιερῶσει τὸ ἔπος, προσδιώρισεν αὐτῷ σύνταξιν 100 περίπου φράγκων!

Τινὲς ὅσων ἤλθουν τὸν ποιητὴν ἀπέθانون,

ἄλλοι ἐβαρύνθησαν δίδοντες. Εὐτυχῶς εἶχε παρ' ἐαυτῷ τὸν Ἀντώνιον, ἵνα ἐπαιτῇ τὸν ὀφθαλμὸν τῶν παροδιτῶν ὑπὲρ τοῦ Κάμοενς, τοῦ στρατιώτου τοῦ πηρωθέντος τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν, τοῦ ποιητοῦ τοῦ θελήσαντος νὰ δοξάσῃ διὰ τῆς λύρας τὴν Λυσιστανίαν· ἄλλως ἤθελεν ἐπαιτήσῃ ὁ ἴδιος.

Φεῦ! ἐπέπρωτο νὰ ἐπαιτήσῃ, νὰ ζητήσῃ τῶν ἰσχυρῶν τὴν προστασίαν, νὰ προκαλέσῃ τὸ ἔλεος τῶν ἀναλγήτων διαβωτῶν, ἵνα εὖρῃ ἐν τεμάχιον ἄρτου, ἀπλοῦ ἄρτου, ἵνα μὴ εὖρωσιν αὐτὸν πρῶϊαν τινὰ ἐκτάδην πτώμα πελιδνὸν καὶ κατεσκληχός.

Ὑστεροφημία! ἀθανασία ὀψιγενής. Ὁταν ἐν τῷ θεάτρῳ διαρκούσης μὲν τῆς διδαχῆς δράματός τινος ποιητικοῦ ἢ μουσικοῦ τὸ πλῆθος μένῃ ψυχρὸν, ἀναισθητοῦν, ἀδιάφορον, χωρὶς νὰ ῥίψῃ πρὸς τοὺς ὑποκρινομένους ἐν ἄνθος, χωρὶς νὰ χύσῃ ἐν δάκρυ, χωρὶς νὰ φαιδρυνθῇ ὑπὸ ἐνὸς μειδιάματος, ἔπειτα δὲ, ὅταν τελειώσῃ ἡ παράστασις καὶ καταπέσῃ ἡ αὐλαία καὶ παρέλθωσι τὰ πάντα, κροτῇ τὰς χεῖρας καὶ ἐπευφημῇ, δὲν εἶνε τοῦτο εἰρωνεία, οἰκτρὰ εἰρωνεία; Τοιοῦτό τι εἶνε καὶ ἡ ὑστεροφημία. Ζῶσα ἡ μεγαλοφυΐα περιτίθεται στέφανον ἐξ ἁκανθῶν, γλωρὸς ὅμως ὑπὸ δαφνῶν καλύπτεται ὁ τύμβος ὅπου ἀνεπαύθη τὸ κεκμηκός, τὸ βεβαρυμένον σαρκίον.

.....

Ἀρχομένου τοῦ 1579 ἐντὸς πενιχροῦ οἰκίσκου τῆς Λισαβώνας, ἐπὶ κλίνης ἀσχήμονος μᾶλλον ἢ λιτῆς, ἔκειτο ἀνὴρ πεντεκαίπεντηκοντούτης. Βαρεῖα ἀσθένεια, ἀλλ' ἐτι πλέον συνεχῆς συμφορὰ εἶχον καταβάλλει καὶ ῥικνώσει αὐτόν· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦτο ἰσχνὸν καὶ ἐρρυτιδωμένον, ἡ κόμη πολυὰ, κατὰλευκος ἡ γενεῖας, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἐτι λάμποντος, ἐκ τοῦ εὐρέος μετώπου, ἐκ τῆς ἐτι σωζομένης εὐγενείας τῶν χαρακτήρων ἀνεγνωρίζετο εὐκόλως ἡ μεγαλοφυΐα. Τὸ ὃν ἐκεῖνο τὸ δύσκόλως ἐπὶ τοῦ κραβάτου ἐκείνου κυλιόμενον, σκελετὸς μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος, ἐκρύανε· τὸ καλύπτον αὐτὸν σκέπασμα—ἐλέους εὐτελές δῶρημα—μόλις προσεφύλαττεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ψύχους· τῆς καρδίας τὸ ῥίγος εἶνε ἀνίατον. Ἦτο μόνος. Ἡ θύρα σπανιώτατα

ἠνοιόγετο. Οὐδεὶς νοσοκόμος ἠγρύπνει παρὰ τῷ ἀρρώστῳ.

Ὁ νοσῶν ἦτο ὁ Κάμοενς. Ἦτο ὁ Λουδοβίκος χωρὶς τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός, ὁ ἐρῶν χωρὶς τῆς ἐρωμένης, ὁ στρατιώτης χωρὶς τῶν συμπολεμιστῶν, ὁ φυγὰς καὶ πεφυλακισμένος χωρὶς τοῦ δεσμοφύλακος, ὁ ποιητὴς ἄμοιρος ἐλπίδων καὶ παρηγορίας, ὁ παλίτης ἰδὼν πίπτουσιν τὴν πατρίδα, ὁ ἐπαίτης ἐστερημένος τοῦ συνεπαιτοῦντος.

Πόσον γλυκεῖα, πόσον λευκὴ καὶ οὐρανία θὰ ἦτο δι' ἐκεῖνον ἡ μέλαινα ὄψις τοῦ Ἀντωνίου ἀγρυπνοῦντος παρὰ τὴν κλίνην αὐτοῦ τὴν ὑστάτην, σπογγίζοντος τὴν ἄλμην τῶν τελευταίων αὐτοῦ δακρύων. Ἀλλ' ὁ Ἀντώνιος δὲν ἔζη πλέον.

Πόσῃ παρηγορίαν ἤθελεν ἀντλήσει ἐν τῇ πεπρωμένῃ ὥρᾳ τοῦ θανάτου ἂν ἀπένευε πρὸς τὴν ἀχάριστον πατρίδα ὑπὲρ ἧς τὰ πάντα ἐθύσασε τὸ ὑστατον χαῖρε ἐγκαταλείπων αὐτὴν μακαρίαν καὶ εὐδαίμονα. Ἀλλ' ἡ γῆ τῶν πατέρων αὐτοῦ εἶχε δύσει ἤδη καὶ τῇ 4 Αὐγούστου 1578, κατὰ τὴν κακοδαίμονα ἐν Alcaer Quêbir μάχην, ἡ Πορτογαλλία εἶχε λάβει τὸ θανάσιμον κτύπημα.

Καὶ ἀπέθανε. Νεκρὸν δὲν ἐκλαυσεν αὐτὸν ψυχὴ, κανεὶς, καμμία. Εἶχεν ἡ κλίνη ὀφθαλμοὺς ἐν δάκρυον νὰ χύσῃ; ὦ! ἂν δὲν ἦτα πέτρα, χοῦς καὶ ξύλα ἡ οἰκία, ἐκείνη ἴσως ἐμελλεν, ἐκείνη νὰ θρηνήσῃ.

Ἐτάφη ἐν τῷ ναϊδρίῳ τῆς Ἀγίας Ἀννας. Πλούσιος Γερμανὸς ζητήσας μετὰ τινα ἔτη τὰ ὅστ' αὐτοῦ ποιητοῦ, ἵνα ἀνεγείρῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ξένην πολυτελὲς μαυσωλεῖον, ἀνέμνησεν εἰς τοὺς Πορτογάλλους ὅτι ἔπρεπε νὰ θέσωσιν ἐπὶ τῆς κόνεως καὶ τῶν κοκκῶλων τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς ἐν μάρμαρον.

Οὐδὲν σήμερον σώζεται ἔχνος τοῦ τάφου τοῦ Κάμοενς· ὁ γνωστὸς σεισμὸς τῆς Λισαβώνας ἄρδην τῷ 1755 τὴν ἐκκλησίαν καταστρέψας ἠράνισε καὶ τὸν τάφον.

Καὶ δὲν ὑπάρχει τῶρα ἐν μνημείῳ, ἐν μάρμαρον, μία πέτρα λέγουσα· ἐνταῦθα κεῖται ὁ Κάμοενς.

Ἀλλ' ἂν ὁ τάφος ἦνε ἡ αἰωνιότης, ὁ τάφος αὐτοῦ σώζεται. Ἐχομεν τὴν Λυσιστανιάδα. Ἴδου ὁ τάφος τοῦ Κάμοενς.

Μάλιστα εἶνέ τι πλειότερον. Ὁ τάφος

ἐγκλείει σποδὸν εὐσκόρπιστον, ὅσῃ ἄνευ μυελοῦ. Ἡ Λυσιτανιάς ἐγκλείει τὸν ποιητὴν ζῶντα, ψάλλοντα, παθαινόμενον ὑπὸ τῶν δεινῶν τῆς πατρίδος, ὑμνοῦντα τοὺς ἄθλους αὐτῆς καὶ τοὺς θριάμβους.

Ὁ Λουδοβίκος Κάμοενς ἔγραψεν εἰς πάντα σχεδὸν τὰ εἶδη τῆς στιχουργίας. Μόνον εἰς τὴν δραματικὴν ποίησιν ὀλίγον ἡσχολήθη καὶ σῶζονται τρία αὐτοῦ δραματικὰ προΐοντα, δύο κωμωδίαί, οἱ Ἀμφιτρυῶνες κατὰ μίμησιν τῶν ἔργων τοῦ Πλάτου καὶ ὁ Σέλευκος, πρὸς δὲ καὶ ῥωμαντικόν τι δράμα, ὁ Φιλόδημος. Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε πληθὺς λυρικῶν ποιημάτων, περὶ τὰ τριακόσια σοννέτα, πρὸς δὲ cançoes, redondilhas, voltos, motes, motes glosados, ᾠδὰς, ἐκλογὰς, ἐλεγείας, σατύρας. Πολλὰ τῶν λυρικῶν τούτων ἔργων ἀναφερόμενα εἰς τὰ δεινὰ τοῦ ἔρωτος, τὸν ἐκπατρισμὸν τοῦ ποιητοῦ, τὰς μακρὰς αὐτοῦ πλανήσεις εἶνε πλήρη αἰσθήματος, πάθους, δυνάμειος καὶ χάριτος. Τῶν σοννέτων μάλιστα τὰ πλείστα διεγείρουσι συναισθημα θλίψεως βαθὺ καὶ κινοῦσιν εἰς ἔλεος τὸν ἀναγνώστην τὸν γνωρίζοντα τὰς περιπετείας τοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ, τὸν ἀναλογιζόμενον ὅτι τοὺς στίχους ἐκείνους ἔγραψεν ἀνὴρ ταχθεὶς ἀντιμέτωπος κατὰ τῆς συμφορᾶς, περιδραμῶν τὸν κόσμον ὅλον ματαίως πρὸς ἀπόκτησιν δόξης ἢ καὶ εὐτυχίας. Καὶ ἐκεῖ δὲ ἀκόμη ὅπου ὁ ποιητὴς θέλει νὰ φανῇ πως φαιδρότερος καὶ ν' ἀνακρούσῃ ἄσματα ἱλαρώτερα δυσκόλως κατορθοῖ νὰ ἀποκρύψῃ ὑπὸ φύλλα χλωρὰ τὴν λύραν τὴν ὑπὸ δακρύων κατάβροχον.

Τὸ κάλλιστον ὅμως τῶν ποιημάτων τοῦ Κάμοενς, ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον τοσαύτης ἀπῆλαυσε δόξης, ὥστε κατὰ τὸν Sismonde de Sismondi ἀποτελεῖ αὐτὸς μόνος ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν δόξαν τοῦ Πορτογαλικοῦ ἔθνους, τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε ἡ Λυσιτανιάς. Εἶνε δ' αὕτη ἔπος εἰς δέκα ἄσματα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ διαιρηθὲν καὶ συγκείμενον ἐκ 1102 στροφῶν, ἥτοι 8816 στίχων, ἐχόντων μέτρον τὸ τοῦ Ὁρλάνδου τοῦ Ἀριόστου, ἥτοι τὸν τρίμετρον καταληκτικὸν (ἐνδεκασύλλαβον) ἱαμβον.

Ἡ ποικιλία τῶν συμβάντων, ἡ ἀλήθεια καὶ ἀκρίβεια τῶν περιγραφῶν, τῶν εἰκόνων ἡ εὐγένεια καὶ τὸ ἀξιοπρεπές, φαντασία ζω-

ηρὰ καὶ αἶσθημα βαθὺ κοσμοῦσι τὸ ἔπος τοῦτο.

Ὁ Πορτογάλλος ποιητὴς διὰ τοῦ ἔργου τούτου διενεόθη νὰ μορφώσῃ νέον τι εἶδος ποιήσεως, ἐνοῦν — καθ' ἃ λέγει ὁ Magnin — μετὰ τῆς ἀρχαίας ἐποποιίας τὸ νεώτερον πνεῦμα. Ἐλάβε λοιπὸν ὡς ὑπόθεσιν τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ τὰ σύγχρονα κατορθώματα, τὸν πλοῦν τοῦ Πορτογάλλου Βάσκει Γάμα πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς εἰς Ἰνδικὴν διόδου καὶ τὴν σύστασιν τῆς συγκαινωνίας μεταξὺ τῶν χωρῶν ὁπόθεν ἤρξατο ὁ πολιτισμὸς καὶ ἐκείνων ὁπόθεν σήμερον ἐκπορεύεται. Καὶ δὲν περιορίζεται εἰς ταῦτα μόνον, ἀλλὰ διηγείται τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους ὁλόκληρον ἐν παρεντιθεμένοις ἐπεισοδίοις, οὐχὶ μόνον τὴν πρὸ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Γάμα ἀλλὰ καὶ τὴν μεταγενεστέραν συμπλήρωσιν ἐκείνων ὅσα οὗτος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν διενεόθησαν καὶ ἤρχισαν νὰ θέτωσιν εἰς πράξιν. Πᾶς τις ἀκούων ταῦτα δύναται νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ Λυσιτανιάς καθίσταται οὕτω ψυχρά τις διήγησις, ἔμμετρος ἱστορία, χρονικὸν ἀπλοῦν διηρημένον εἰς στίχους, στροφὰς καὶ ἄσματα. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς συμβαίνει. Ὁ ποιητὴς εἶχε τὴν τέχνην νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἱστορίαν μᾶλλον εἰς τὴν ποίησιν ἢ τὴν Μελομένην εἰς τὴν Κλειώ. Δὲν περιενέδωκε τοὺς στίχους αὐτοῦ τὸν μανδῦαν τῆς ἀφηγήσεως, ἀλλὰ ποῦ καὶ ποῦ μόνον προσεκόλλει ἱστορικὰ τινὰ λέπια, ἅτινα ἔπειτα ἐφώτιζε μετὰ τὴν δαῖδα τῆς ποιήσεως καὶ ἀπέδιδεν αὐτοῖς λάμψιν καὶ φῶς.

Ὁ Κάμοενς φαίνεται σπουδάζων νὰ γίνῃ μιμητὴς τῶν ἀρχαίων. Ὁ Βιργίλιος καὶ Ὁβίδιος συχνότατα εἶνε ὑποδείγματα αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ οἱ Ἕλληνες ποιηταί· μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὁ ποιητὴς ἔζη κατὰ τὸν αἰῶνα τῆς ἐν τῇ δύσει ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων. Ἀλλὰ δὲν περιορίζετο ὁ Κάμοενς εἰς ἀπλὰ μόνον δανείσματα ἐκ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ ἀπομιμήσεις αὐτῶν, ἀλλ' ἐμπνέεται ὑφ' ὅλου τοῦ πνεύματος τῆς ἀρχαιότητος καὶ ὁ ἐναγινώσκων τὴν Λυσιτανιάδα νομίζει ὅτι ἀναγινώσκει Ἕλληνικόν τι ἢ Ῥωμαϊκὸν ποίημα· τοσούτω γλυκεῖα φέρεται ἀπ' αὐτῆς ἡ αὖρα τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ θελκτικοὶ μῦθοι τῆς ὥραιας τῶν ἀρχαίων μυθολογίας συνεχῶς ἐμπνέουσιν,

τὸν ποιητὴν· ὁ Ζεὺς, ἡ Ἥρα, ἡ Ἀφροδίτη, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ κυρίως ὁ Βάκχος λαμβάνουσι σπουδαῖαν μέρος ἐν τῷ Πορτογαλικῷ ποιήματι. Καὶ τοῦτο καταλογίζουσιν ἄλλοι ὅμως—οἱ κριτικώτεροι—δικαιολογοῦσι τὸν ποιητὴν καὶ ἀποδεικνύουσιν ὅτι καλῶς ἐποίησε μεταχειρισάμενος τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν πρὸς ζωογόνησιν τῶν περιγραφῶν, εἰκόνων καὶ διηγήσεων αὐτοῦ. Ὁ Κάμοενς ἵνα δώσῃ ζωὴν εἰς τὸ ποίημα καὶ ἐξάρῃ τοὺς ἐν αὐτῷ δρώντας ἥρωας εἶχεν ἀνάγκην νὰ παρεμβάλῃ ἀντίδρασιν τινα, δύναμιν τινα ἐνεργοῦσαν κατὰ τῶν ἡρώων, οἵτινες διὰ τοῦτο γίνονται ἥρωες· διότι καταβάλλουσιν αὐτήν· ἥρωες μὴ ἀγωνιζόμενοι εἶνέ τι δυσνόητον. Τὴν δὲ δύναμιν ταύτην τὴν ἀντιδρῶσαν τετραχῶς ἐδύνατο νὰ παραστήσῃ, ἢ παραδεχόμενος τὴν νεωτέραν μαγίαν, ὡς ὁ Τάσσος, ἢ τὰς ἀλληγορικὰς παραστάσεις, ὡς ἐν τῇ Ἑρρικιάδι ὁ Βολταίρος, ἢ τὸν Χριστιανικὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους, ἢ τέλος τοὺς ἀρχαίους μύθους, οὓς εἶχεν ἡ ἀναγέννησις ἐπαναγάγει εἰς νέαν ζωὴν. Καὶ τῆς μὲν μαγίας δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ χρῆσις διὰ τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως τὸν φανατισμόν, τὰς δὲ ἀλληγορίας εὗρισκεν ἐκεῖνος ψυχρὰς καὶ λίαν ἀορίστους, τὸν δὲ Θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους ἐδειλία νὰ μεταχειρισθῇ εἰς ποίημα, παίγνιον τοῦ πνεύματος, καθὼς ὀρθῶς παρατηρεῖ ἡ κυρία Στάελ, διὰ τὴν ἱερότητα αὐτῶν· ἔμενον λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης μόνοι τῆς ἀρχαιότητος οἱ μῦθοι. Εὐβάστακτος ἄλλως ἀνάγκη! Τὸ ποίημα οὕτω—δι' ἡμᾶς τοῦλάχιστον οὕς θέλγει ἡ ἀρχαία φιλολογία καὶ μετ' αὐτῆς ἡ ποιητικὴ μυθολογία—ἀναλαμβάνει νέαν ζωὴν καὶ ἀρέσκει ἡμῖν ἀντὶ τοῦ λυκαυγοῦς τῆς φυσικῆς ἢ Ἠῶς ἢ ῥοδοδάκτυλος, ἀντὶ τοῦ ἡλεκτρικοῦ μεταξὺ δύο νεφῶν σπινθῆρος ὁ Ζεὺς ὁ τερπικέραυνος, ἀντὶ τῆς δειλῆς καλλονῆς ἢ Ἀφροδίτης ἢ φιλομμειδῆς, καὶ προτιμῶμεν τὸ καθ' ἡμᾶς τοῦ στερεοτύπου, κακομόρφου καὶ κερασφόρου τῶν Χριστιανικῶν μύθων Σατανᾶ τὸν ἐν τῇ Λουσιτανίαδε τὴν θέσιν τούτου ἀναπληροῦντα Βάκχον, τὸν κισσοστεφῆ τῆς ἀμπέλου Θεόν.

Ἔνεκα τοῦ μεγαλεπιδόλου σκοποῦ, ὃν προετίθετο ὁ Κάμοενς ποιῶν τὴν Λουσιτανί-

δα, τῆς ἐξυμνήσεως δῆλον ὅτι τῆς Πορτογαλλίας καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς, φυσικὸν εἶνε ὅτι τὸ ποίημα αὐτοῦ ὡς ἔπος ἐξετάζομενον καὶ ὑπὸ τῆς κριτικῆς ἐξηνυχιζόμενον στερεῖται τῆς ἀναγκαίας τῷ ἔπει νότητος καὶ περιέχει πλείονα τοῦ δέοντος λυρικά στοιχεῖα. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον συγγνωστός, ὅσῳ ἡ Λουσιτανίας εἶνε τὸ πρῶτον τῶν νεωτέρων ἐπῶν. Τὰ πρὸ τοῦ ἔργου τούτου γραφέντα μακρότερα ποιήματα εἶνε ῥωμαντικά καὶ ἱπποτικά διηγήματα, ὁ δὲ Ἀρίστος ποιῶν τὸν *μαϊνόμειον* Ὁρλάνδον δὲν εἶχε τὴν ἀξίωσιν ὅτι ποιεῖ ἔπος, ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ ἐκεῖνο δύναται μᾶλλον νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ περιφανέστατον πάντων τῶν ἄλλων συγχρόνων μυθιστορημάτων.

Καὶ ὡς ἔπος μὲν, ὡς εἶπομεν, ἐξετάζομένη ἡ Λουσιτανίας ἴσως παρέχει λαβὴν εἰς τὰς μομφὰς τῆς κριτικῆς, πλὴν ἄλλ' ὅμως ὡς ποίημα ἔχει καλλονὰς ἀναντιρρήτους. Τὰ πλείστα τῶν ἐπεισοδίων ἰδίως καὶ τὰ τέλη τῶν ἀσμάτων, ἅτινα κλείονται σχεδὸν πάντα δι' εὐγλώττων ἠθικῶν ἀξιωματικῶν ἐκ τῆς ὑποθέσεως τοῦ ἄσματος ἐξαγομένων, διακρίνονται διὰ τὸν πλοῦτον τῶν εἰκόνων, τὸ ζωηρὸν καὶ εὐφάνταστον τῶν περιγραφῶν, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον διὰ τὴν ἐπανθῶσαν πάντοτε χάριν, ἥτις οὐδ' ἐν αὐταῖς ταῖς εἰς ξένας γλώσσας καταλογάδην γεγραμμέναις μεταφράσεσιν ἀπόλλυται. Ἀλλ' ὑπὲρ πάντα ἀνώτερα εἶνε δύο ἐπεισόδια, ὁ θάνατος τῆς *Ἰνὲς da Castro*, διακρινόμενος διὰ τὸ πάθος καὶ τὸ βάθος τοῦ αἰσθήματος, καὶ ἡ πρὸ τῶν πλεόντων Λουσιτανῶν ἔξω τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος παράστασις τοῦ Ἀδαμάστορος, τοῦ φάσματος τῶν τρικυμιῶν. Θέλοντες νὰ παράσχωμεν τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ Ἰλισσοῦ δείγμα τῆς χάριτος καὶ τῆς φαντασίας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ποιητοῦ μετεφράσαμεν ἐμμέτρως τὸ πρῶτον τῶν ἐπεισοδίων τούτων, ὁμολογοῦντες τὴν ἡμετέραν ἀδυναμίαν καὶ φοβούμενοι μὴ ἐφαρμόσῃ τις εἰς ἡμᾶς τὸ Ἰταλικὸν ῥητὸν *traduttore traditore*. Τόσῳ δὲ μᾶλλον ἀπιστοῦμεν εἰς τὴν ἡμετέραν μετάφρασιν ὅσῳ αὕτη ἐγένετο ἐκ τῆς Γαλλικῆς, καίτοι τρεῖς μεταφράσεις, εἰς τινὰς δὲ στροφὰς καὶ τέσσα-

ρας ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν· ἀλλ' ἐπαχειρήσαμεν αὐτὴν βλέποντες μετὰ θλίψεως ὅτι ἡ Λυσιτανιάς, εἰς πάσας τὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας ἀριθμοῦσα διπλᾶς καὶ τριπλᾶς μεταφράτεις ἐμμούσους καὶ ἀμούσους, παρ' ἡμῖν μένει πάντῃ ἄγνωστος, ὥς πλείστοι ἀγνοοῦσι καὶ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ αὐτῆς τὴν ὑπαρξίν. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἴσως δίκαιον νὰ παραπονώμεθα περὶ ἐλλείψεως μεταφράσεως τῆς Λυσιτανιάδος, ἐν ᾧ στερούμεθα μεταφράσεων τοῦ Ἀλφιέρη, Σαϊκσπέρου, Γκαίτη, Σχιλλέρου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Αἰσχύλου καὶ Πινδάρου καὶ τοῦ Θεοκρίτου ἔτι. Καὶ δὲν ἰσχυρίζομεθα μὲν ὅτι ἡ ποίησις πρέπει πάντως νὰ ᾖ τὸ μόνον τοῦ ἀτόμου μέλημα καὶ ἡ μόνη ἐθνους τινὸς ἐνασχόλησις, ἀλλ' οὐχ ἦτον εἶνε ἀναμφίλεκτον, ὅτι ἄνθρωπος μὴ τερπόμενος ἐκ τῆς ποιήσεως καὶ ἔθνος ὀλιγωροῦν περὶ τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν παρομοιάζουσι πρὸς τὴν ἔρημον ἥτις μόνον καυστικὴν ἄμμον καὶ πετρώδεις βράχους παρουσιάζει, χωρὶς νὰ φαίνεται πού χλοηρὰ καὶ ἀναφυκτικὴ ὄασις οὐδὲ δροσερὰ καὶ κελαρύζουσα κρήνη.

Οὕτω περιχαρακωθέντες, οὐχὶ πάλιν ἄνευ δειλίας παρατίθεμεν ἐνταῦθα τὴν μετάφρασιν τοῦ ἐπεισοδίου τῆς Ἰνέας.

Ἔρω, σὺ ὅστις τυραννεῖς μαινόμενος ἀγρίως καὶ τοὺς πιστοὺς ὧν ἐφλεξες ἀνηλεῶς τὰ στήθη, ἔργον σου ἦτο καὶ αὐτῆς ὁ θάνατος ὁμοίως· διότι σὲ ὑπήκουσε πικρῶς ἐτιμωρήθη. Λοιπὸν, ἀμείλικτε θεέ, δὲν ἐπσρκεῖ, δὲν φθάνει τὴν οἴψαν σου τῶν ἐραστῶν τὸ δάκρυ νὰ κορέσῃ, ἀλλὰ ποθεῖς τοὺς σοὺς βωμοὺς τὸ αἷμά των
(νὰ ῥάνη
καὶ θέλεις θῦμα τρυφερὸν ἐμπρὸς αὐτῶν νὰ
(πέσῃ ;

Ἐξης, χαρίεσσα Ἰνέας, μονήρης καὶ ἡρέμα καὶ ἡ ζωὴ σου ἄφροντις, τυφλῇ, ἐνθουσιῶσα μὲ τῆς χρυσεῆς νεότητος ἐστέφετο τὸ στέμμα καὶ τὴν χαρὰν ἀπῆλαυνεν ἥτις περᾶ πετώσα. Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ γλαυκοῦ Μονδέγου πλανω-
(μένη
τὰ κύματά του ἔβρεχε με δάκρυα ἐρώτων
κ' ἐδίδασκες εἰς τοὺς βουνοὺς καὶ τάνθη ἐμπνευ-
(σμένη
τὸ ὄνομα τὸ ἐγγραφὲν εἰς τὴν καρδίαν πρῶτον.

Ὁ πρίγκηψ σοὶ ἀπέδιδε λατρείαν θερμωτάτην· ἐκεῖνον ἀνεπόλεις σὺ, σὺ ἦσο τῶναιρόν του, καὶ ἂν εὗρισκετο μακρὰν, εἰς χώραν ἀπωτάτην οὐ πάντοτε παρίστατο ἐμπρὸς τῶν ὀφθαλμῶν του.

Τὴν νύκτα σὲ ἀνεύρισκεν εἰς βεμβασμὸν ὀνείρου καὶ τὴν ἡμέραν εἰς τὸ πῦρ ἐρώτης διανοίας· πᾶν ὅ,τι τῶμα ἢ τὸ οὐς ἢ τὴν ψυχὴν ἐπλήρου ἦτο ἀνάμνησις φαιδρὰ χαρᾶς καὶ εὐτυχίας.

Δὲν ἔθελγεν αὐτὸν πλὴν σοῦ καμμία κόρη ἄλλη, κ' ἤρνηθη γάμους εὐγενῶν παρθένων ἢ ψυχὴ του, διότι ἂν τὸ στήθος μας παλμοὺς ἐρώτων πάλῃ ἐν μόνον βλέμμα μᾶς πληροῖ χαρᾶς ἀνεκλα-
(λήτου.

Ἐκ τῶν πολλῶν ἀρνήσεων ἀγανακτεῖ, φρυάσσει ὁ γηραιὸς αὐτοῦ πατήρ κ' ὁ ὄχλος ψιθυρίζει· εἰς μάτην γάμους πρὸς αὐτὸν βασιλικούς προσ-
(τάσσει,
τέλος νὰ πράξῃ ἔγκλημα δεινὸν ἀποφασίζει.

Ἀποφασίζει τὴν Ἰνέας τὴν νεαρὰν νὰ θύσῃ, παρ' ἣ ἐκάθητο ἀργὸς ὁ ἀγαπῶν υἱὸς του, καὶ τὸ ἀθῶον αἷμά της ἠθέλησε νὰ χύσῃ, ἵνα σβεσθῇ ἐντὸς αὐτοῦ ἡ φλόξ τοῦ ἐρώτός του. Ἀλλ' ὅμως ποία ἐρινὸς τὸν ἀνακτα τὸν γαῦρον παρώξυνεν, ἵνα αἰχμὴν ξίφους δεδοξασμένου, ὅπερ κατέβαλε ποτὲ τὴν δύναμιν τῶν Μαύρων σύαη κατὰ τινος δειλῆς καὶ ἀσθενοῦς παρθένου;

Τὴν φέρουν ἄγριοι φρουροὶ ἐμπρὸς τοῦ βασιλέως καὶ ὁ Ἀλφόνσος συμπαθῶς εἰς ἔλεος κινεῖται· ἀλλὰ ὁ ὄχλος μᾶίνεται, ἀγανακτεῖ βιαίως καὶ ἐπιμόνως θάνατος ἀπάνθρωπος ζητεῖται. Ἡ δὲ ταλαίπωρος Ἰνέας βαδίζει θρηνηδοῦσα διὰ τὸν νέον πρίγκηπα, ὃν ἐμμανῶς λατρεύει, τὸν χωρισμὸν τῶν τέκνων της θρηνεῖ ἀναπο-
(λοῦσα,
ὅστις κ' ὑπὲρ τὸν θάνατον ἀκόμη τὴν φονεύει.

Υψοῦσα πρὸς τῶν οὐρανῶν τὸ κρυσταλλῶδες
(ῥῶμα
τοὺς δακρυβρέκτους ὀφθαλμοὺς—ἐδέσμευον τὰς
(χεῖρας
ἀλύσεις σιδηρότευκτοι—καὶ στρέφουσα τὸ ὄμμα πρὸς τὰ τεκνία, ἔρμαια ἀπατροπαίου μοίρας, ἅτιν' ἀφρόντιδα ἐκεῖ ἐμπρὸς τῆς ἐμειδίων, ἐσκέφθη ὅτι ὀρφανὰ ἐν μέσῳ τῶν λαιλάπων θὰ διαβῶσιν ἄχαριν χωρὶς μητρὸς τὸν βίον καὶ ταῦτα προσεφώνησε πρὸς τὸν σκληρόν των
(πάππον.

«Ἄν τὰ θηρία τᾶγρια ὅσα πλανῶντ' εἰς ὄρη, βεῖς ὧν τὰ στέρνα ἐνοικεῖ σκληρὰ ἀπαῖθρωπία, καὶ ὄρνεα, ὅσα σκοποὶ κινοῦσιν αἰμοδόροι, πολλὰκις συνεκίνησε παιδὸς ἀδυναμία, καὶ ἄληθῶς ἐθήλασε τὸν Ῥῶμον καὶ Ῥωμύλον καὶ λύκαινα μετὰ στοργῆς πρὸς μητρικὴν ὁ-
(μοίαν
καὶ ὄρνεον ἀνέθρεψε ποτὲ, κατὰ τὸν θρύλον,
Σεμίραμιν τὴν ἀνάσσαν τῆς πάλας Ἀσσυρίας,

»Ω σὺ ὃ ἔχων καὶ μορφὴν ἀνθρώπου καὶ καρ-
(δίαν,
»ἔν καὶ δὲν εἶνε ἴδιον καρδίας ἀνθρωπίνης
»γυναῖκ' ἀδύνατον, δειλὴν νὰ σφάζῃ μ' ἀσπλα-
(χνίαν,
»εἰότι φλόξ τὴν πυρπολεῖ ἐρωτικῆς οἰδύνης,
»ὦ ναί! τὰ πλάσματα αὐτὰ τὰ ἀσθενῆ λυπήσου
»μὴ τὰ στερεῆς τῆς μόνης των, Ἀλφόνσε, προ-
(στασίας,
»ἄς κινηθῇ εἰς ἔλεος πρὸς ταῦτα ἡ ψυχὴ σου
»ἀφ' οὗ σοὶ φαίνομ' ἔνοχος ἐγὼ κ' ἐγκληματίας.

»Ὅπως ποτὲ κατέβαλες τὴν δύναμιν τῶν Μαύρων
»τῶν πολεμίων τοῦ Χριστοῦ κ' ἐχθρῶν τοῦ
(βασιλείου
»κ' εἰς πυρ καὶ σιδηρὸν νὰ ἐπιφέρῃς λάβρον
»οὕτως ἀπόδος μ' εὐμενῆς τὴν ὑπαρξίν τοῦ βίου.
»Ἐὰν ἀθῶα εὐρεθῶ κ' εἰς οἶκτον σὲ κινήσω,
»εἰς ἐξορίαν στείλῃ με δεινὴν καὶ αἰώνιαν,
»εἰς τὴν ἀμμόδῃ Ἀφρικῇ, εἰς τὴν ψυχρὰν
(Σκυθίαν,
»ἵνα ἡμέρας ἀπεχθοῦς ταλαιπωρίας ζήσω.

»Εἰς ἐρημίας στείλῃ με γυμνὰς νὰ διαμείνω
»ὅπου αἱ τίγρεις σχίζουσι κ' οἱ λέοντες τὰ στήθη
»καὶ ἴσως εὕρω ἐν αὐτοῖς τὸ αἶσθημα ἐκεῖνο
»ὅπερ ὁ ἄνθρωπος ψυχρῶς, ἀντλήσῃ μ' ἡρνήθη.
»Ἐκεῖ μὲ τὴν ἀνάμνησιν χρόνων καλῶν βιοῦσα
»τοῦ ἔρωτός μου τοὺς γλυκοὺς καρπούς θὰ ἀνα-
(θρέψω
»κ' ἐκεῖνον ὃν ἠγάπησα πιστῶς ἀναπαλοῦσα
»παρηγορίαν θυμηδὴ ἐν τοῖς δεινοῖς θὰ δρέψω.»

»Ὁ θρῆνος οὗτος συγκινεῖ τὸν ἄνακτα βαθέως
καὶ κινηθεὶς εἰς ἔλεος νὰ συγχωρήσῃ μέλλει,
ἀλλ' ὅμως ἡ καρδία τοῦ εὐαίσθητεῖ ματαίως
ἡ εἰμαρμένη κ' ὁ λαὸς τὴν τιμωρίαν θέλει.
»Ἦδη τὰ ξίφη ἔπαλλε τῶν εὐγενῶν τὸ στίφος
»οἱ παρῳρῶν πρὸς σκληρὰν σφαγὴν τὸν βα-
(σιλέα.

»Ἰππότης μ' αἶμα γυναικὸς θὰ βιάσῃ τὸ ξίφος,
κ' ἀντιπρομάχωνσ' σφαγεῖς θὰ ἔχῃ ἡ ὥρα·

»Ὅπως ὁ Πύρρος ἔσυρεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Τροίας
τὸ ξίφος κατὰ τῆς κομφῆς, ὥραιας Πολυξένης,
»στᾶτης τῆς λευκότριχος μητρὸς παρηγορίας,
ἀλλ' ὑπὸ ἀπηνόου σκιᾶς καταδεδικασμένης,
»τοὺς δ' ὀφθαλμοὺς τοὺς ἱλαρὸν ποιοῦντας τὸν αἰθέρα
πρὸς πρόβατον περιδεῆς καὶ ἥπιον ὁμοῖα,
»στρέφουσα πρὸς τὴν δύστηνον καὶ κλαίουσαν μη-
(τέρα
πηγαίνει, ὅπου τὴν καλεῖ αἵματηρὰ θυσία,

Ὄυτω παρέχει ἡ Ἰνὲς εἰς τοὺς σκληροὺς φο-
(νεῖς τῆς
τὸ στῆθος τάλαβ' ἀστρινόν, τὸν θρόνον τῆς μαγείας
»ἥτις γεννῶσα ἔρωτα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς
»νὰ θέσῃ στέμμα ἔμελλεν ἐνδόξου βασιλείας.

Αἱμάτων θρόμβοι ραίνουνσι τὰ ξίφη των, τοὺς
(κρίνους
ἐφ' ὧν τοσάκις ἔπεσαν θερμὰ τὰ δάκρυά της.
»Ἀλλὰ θὰ φθάσῃ ὥρα τις ποινῆς καὶ δι' ἐκείνους
»οἱ ὑπῆρξαν αὐτουργοὶ σφαγῆς μυσαρωτάτης.

»Ω! διὰ τί δὲν ἔστρεψες, ὦ Φοῖβε, τὰς ἀκτῖνας
μακρὰν τοσοῦτον ἀπεχθοῦς, ἀποτροπαίου θεᾶς.
»ὁ ἐκ τῶν δειπνῶν τῶν φρικτῶν αὐτὰς ἀπομα-
(κρύνας,
»ὅτι ὁ Θεέστης ἔτρωγε τῶν τέκνων τοῦ τὸ κρέας!
»Καὶ σεῖς, βαθεῖαι φάραγγες, δεχθεῖσαι τὴν ὑ-
(στάτην
»πνοὴν τῶν παγωμένων τῆς καὶ πελιδνῶν χειλέων
τὴν λέξιν ἠεροῦσθητε ἐκείνης τὴν ἐσχάτην,
καὶ τῶνομ' ἀντηχήσατε τοῦ Πέτρου τὸ ὠραῖον.

»Ὡς τὸ λευκὸν ἡράνθεμον τὸ ἐκκοπὲν ἄωρος
τὴν κόμην κόρης νεαρᾶς στέφει στιγμὰς βραχείας
καὶ ὅταν εἰς τὰς χεῖρας τῆς τὸ τρῖψι παραφόρως
μαραίνεται, ἄχρουν γίνεται, στερεῖται εὐωδίας,
»ὁμοίως ὡχρῆ δειλὴ ἡ θνήσκουσα καὶ πίπτει,
τὰ ῥόδα τοῦ προσώπου τῆς ὁ θάνατος μολύνει,
τὰ χρώματ' ἀμαυρόνονται, ἡ χάρις ὑποκύπτει
καὶ φεύγει μετὰ τῆς ζωῆς πᾶν ὅτι τὴν καλ-
(λύνει

Χρόνον μακρὸν ἐθρήνησαν τὴν καλλονὴν ἐκείνην
αἱ κόραι αἱ Μονδέγιοι διὰ πικρῶν δακρύων,
»ἅτινα εἰς καλίσροον μεταβληθέντα κρήνην
τῆς λύπης των παρέχουσιν αἰώνιον μνημεῖον.
»Μὲ τῆς Ἰνὲς τὸ ὄνομα—ὅπερ καὶ τώρα ἔχει—
τὴν βρύσιν ἀπεκάλεσαν τὴν διαυγῇ ἐγκαίρως,
»ἔτι καὶ τώρα τῶν ἀγρῶν τὰ ἄνθη διαδρέχει
τὰ νάματά της δάκρυα, καὶ τῶνομά της Ἔρωτος.

Τοιοῦτο τὸ ἐπεισόδιον τῆς Ἰνὲς, τοιοῦτος
ὁ Κάμοενς καὶ ἡ Λυσιτανιάς αὐτοῦ.

»Ὅτε ἡ Πορτογαλλία ἤκμαζε καὶ ἔζη
ζωὴν ἐνδοξὴν ὁ Κάμοενς ἐβίου ἀγνοούμενος
καὶ λησμονούμενος. Τώρα ἀνεστράφησαν τὰ
πραγμάτα καὶ ἡ μὲν Πορτογαλλία ὀλίγον
ἀκούεται, ὁ Κάμοενς ὅμως ζῇ καὶ σώζει
ἀπὸ τῆς λήθης τὴν λησμονήσανσαν αὐτὸν
πατρίδα.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.